

Pravidla prevence vzniku problémových situací týkajících se žáků s PAS ve školách a školských zařízeních za účelem zajištění bezpečnosti a ochrany jejich zdraví. Nastavení systémové metodické podpory a práce s rodinou či školským zařízením.

Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných

č.j. MŠMT – 5217/2017 – 1

Charakteristika poruch autistického spektra (PAS)

Jde o skupinu poruch, které se diagnostikují na základě projevů chování. V Mezinárodní klasifikaci nemocí (MKN – 10) jsou označovány jako pervazivní (všepronikající) vývojové poruchy, mezi které jsou řazeny dětský autismus, atypický autismus, Rettův syndrom, Aspergerův syndrom apod.

PAS zahrnuje různou míru narušení v těchto oblastech:

- sociální interakce a sociálního chování
- verbální a neverbální komunikace
- v oblasti představivosti a hry, omezených vzorců chování, zájmů nebo aktivit.

Specifika v chování žáků s PAS

PAS je celoživotní, některé projevy s věkem mizí, jiné se mohou objevit. Žáky s PAS považujeme ve školské praxi za žáky s různou mírou speciálních vzdělávacích potřeb. Chování a jednání žáků s PAS je různorodé. Mají různou míru rozvoje řeči (mutismus, dysfázie, echolálie, verbalismus, ulpívání na tématu hovoru, repetitivní doptávání, absence řeči), různými intelektovými schopnostmi (mentální retardace, průměrné intelektové schopnosti s nerovnoměrným vývojem, nadprůměrné nadání) i s různým stupněm zájmu o sociální kontakt (děti mazlivé, pasivní, netečné, zdrženlivé, nejisté a neschopné přiměřeně navázat kontakt, neschopné užívat neverbální chování, děti fixované na blízké osoby, aktivní) .

Častým projevem jsou stereotypní pohyby, zvláštní zájmy, omezená schopnost spontánně sdílet s ostatními dětmi radost a zájmy, či rigidní a impulzivní chování. Četnost tohoto chování se zvyšuje při nadměrné stresové zátěži žáka.

Při prevenci vzniku nežádoucího chování, stresu, či afektu je třeba mít na paměti, že žák s PAS v zátěžové a pro něj nestandardní situaci může opomíjet základní životní potřeby, jako např. fyziologická potřeba, příjem potravy, tekutin.

Pokud pozorujeme na žákovi neklid, je vhodné nabídnout pití, připomenout jídlo, toaletu. Únava je signálem potřeby odpočinku. Pokud stereotypní rigidní projevy nejsou

sebeпоškozujícího nebo poškozujícího okolí ohrožujícího charakteru, je nutné nelpět na jejich zastavení – postupně odezní. Tyto projevy nesmí být důvodem trestání žáka. K projevům v oblasti PAS je často přidružena přecitlivělost na různé podněty jako zvuky, světlo, barvy, pachy, doteky apod. Jejich znalost je nezbytným prvkem prevence vzniku nežádoucího až afektivního chování.

Při práci s žáky s PAS je nutná spolupráce s odborníky z oblasti dětské psychiatrie a školským poradenským zařízením.

Ředitel školy zajistí odbornou osvětu pro pedagogické i nepedagogické pracovníky školy, žáky a rodiče.

Příčiny projevů rizikového chování

Mohou být vyvolány z důvodu nepochopení současné potřeby žáka (např. nepohodlí, změna aktuálního zdravotního stavu apod.). Žák pak může reagovat neadekvátně (např. verbální projevy, vzdor, stereotypní chování, agrese, sebeпоškozování, výbušnost, vulgarita apod.) .

Pravidla předcházení rizikového chování

- 1) pravidlo přesnosti, jasnosti instrukcí a zajištění předvídatelnosti: žáci s PAS potřebují větší míru struktury prostředí a činností. Předvídatelnost a pravidelnost denních činností je pro žáky s PAS jistotou

- 2) pravidlo jasné a konkrétní situace: žáci s PAS musí vědět, proč mají činnost vykonávat. Žáci s PAS těžce rozpoznávají emoce. Velkou účinnost má pro ně motivace (např. pozitivní posilování jeho silných stránek apod.) . Je třeba zohlednit generalizaci (např. v domácím prostředí činnost zvládá, tuto zvládnutou činnost ve škole zvládnout není schopen apod.)
- 3) pravidlo vyšší míry tolerance (nevhodné poznámky, vulgarita, úzkost apod.)
- 4) pravidlo důslednosti v přístupu: změna pravidel uvádí žáky s PAS v chaos a nejistotu. Pokud je potřeba změnit nastavený harmonogram a postup, je nezbytné jasně a logicky vysvětlit, proč ke změně dochází. Změnu je dobré podpořit vizualizovanou informací. Tam, kde se předpokládá občasný výskyt změn v zažitém režimu, je vhodné nastavit i náhradní variantu („plán B“)
- 5) vyšší míra vizuální podpory: aby si žák s PAS pracovní činnost osvojil, je třeba ji předvést nebo rozkreslit (využití procesuálních schémat) . Toto pak doplňovat verbálním vysvětlením. Žáci s PAS upřednostňují neživé věci. Důležité jsou také plány dne, psané připomínky a pravidla, vysvětlivky, procesní schémata, rozkreslené či rozepsané postupy činnosti, sepsané správné řešení situace, vizualizace času pomocí minutky, komunikační technologie. Je třeba provést strukturalizaci prostoru, času a činností (strukturované učení)

- 6) nadstandardní řešení obtíží s pozorností: při motorickém neklidu lze dovolit žákovi manipulaci s předmětem, přijatelný pohyb v hodině, střídat činnost a odpočinek
- 7) vyšší míra vysvětlování sociálně komunikačních pravidel a situací, vyšší míra pomoci v některých situacích, které vyžadují praktický úsudek: žáci s PAS odlišně chápou ironii, sarkasmus, metafory, proto je dobré se jim vyhnout. Dotazy jim klást přesně a vhodně zvolenou formulací. Vysvětlit, co se od něho očekává, vymezit začátek a konec činnosti, dávat zpětnou vazbu o jeho výkonech (např. body). Neignorovat příspěvky žáků s PAS
- 8) možnost odpočinku, relaxace: pro odpočinek je vhodné vymezit konkrétní prostor.

Postup školy pro prevenci vzniku problémových situací u žáků s PAS

- 1) ŘŠ určí pedagogického pracovníka, který bude odpovídat za spolupráci se ŠPZ, v jehož péči daný žák s PAS je (měl by jím být VP, školní speciální pedagog či školní psycholog).
- 2) Pověřený pracovník seznámí s obecnými specifiky diagnózy PAS a zásadami pro předcházení rizikových projevů chování pedagogické i nepedagogické pracovníky školy, se zásadními a podstatnými

informacemi o individuálních zvláštnostech a potřebách daného žáka. O této skutečnosti se vyhotoví písemný zápis s podpisy všech zúčastněných. Pověřený pracovník zajišťuje ve spolupráci se ŠMP a pracovníkem ŠPZ, který se problematikou PAS zabývá, besedy a osvětu žákům školy a jejich rodičům.

- 3) Pověřený pedagogický pracovník úzce spolupracuje s TU, asistentem pedagoga a ŠMP.
- 4) TU, případně asistent pedagoga úzce spolupracuje se zákonnými zástupci žáka. Prostřednictvím určeného pedagogického pracovníka (nebo sám) kontaktuje ŠPZ, v jehož péči je žák s PAS veden.
- 5) TU, případně asistent pedagoga pravidelně informuje zákonného zástupce žáka o průběhu vzdělávání. Informuje pověřeného pedagogického pracovníka školy a zákonného zástupce žáka o změnách v chování, změnách aktuálního zdravotního stavu, projevech rizikového chování žáka, o plánovaných nebo náhlých změnách ve školním prostředí oproti nastavenému standardu (např. onemocnění, opravy v areálu školy apod.).
- 6) TU při práci s třídním kolektivem zohledňuje věk žáků. Rozvíjí schopnost žáků diskutovat, pracovat v týmu a respektovat ostatní, uvědomovat si význam a podstatu pomoci a solidarity mezi lidmi, vzájemné úcty a snášenlivosti.

- 7) TU po dohodě se zákonným zástupcem žáka spolupracuje s lékařskými specialisty, v jejichž péči žák s PAS je.
- 8) Zajištění bezpečnosti a zdraví, školní řád, krizový plán pro daného žáka s PAS – dle dokumentu MŠMT č. j.: 21291/2010 - 28

Slovník pojmů

Dysfázie – narušený vývoj řeči

Echolálie – automatické opakování slov vyslovených druhou osobou, bez pochopení významu

Generalizace – tvoření obecných pojmů z pojmů méně obecných a jedinečných

Komunikační klíč – komunikační soubor (internetové stránky MŠMT)

Mutismus – náhlá ztráta schopnosti mluvit

Procesní schéma – rozpracovaný úkol na elementární

kroky a vytvoření schématu po sobě následujících

kroků, které vedou k cíli, jednoduchý obrazový

návod k různým činnostem

Repetitivní doptávání – opakování otázek bez potřeby získání doptávané informace

Rigidní a kompulzivní chování – nutkavé jednání, které

probíhá stále stejně (např. mytí rukou určitým způsobem, kontrolování něčeho apod.)

Sociabilita - schopnost vstupovat do vztahů ve společnosti

Verbalismus – mnohomluvnost, nadměrné hromadění hromadění bezobsažných slov

Zpracoval: Božetěch Fiala – VP

ŘŠ – Ladislav Vovesný

V Netolicích

Dne 21.4.2017